

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ДІЄСЛІВ У ПІСЕННОМУ ДИСКУРСІ

Стерлікова М. С.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Статтю присвячено дослідженню пісенного дискурсу як одного з центральних понять у сучасній лінгвістиці. Висвітлено функції дієслова у пісенному дискурсі, рівні сприйняття текстів аудиторією. Проведено семантичний аналіз вживання дієслів.

Ключові слова: пісенний дискурс, функції пісенного дискурсу, рівні сприйняття пісень, англійська пісня.

Sterlikova M. S. The peculiarities of the use of verbs in the song discourse. The song discourse is a peculiar form of the retention of cultural knowledge, a reflection of people's lives – their basic values, ethical attitudes, social representations, stereotypes, patterns of behavior, cultural norms passed from generation to generation. In this work the song discourse is understood as a generic concept in relation to the texts of English songs, which is characterized by specific linguistic peculiarities and reflects the "possible world" of representatives of the younger generation of English-speaking countries. The song discourse is realized in two models of the chronotope: 1) mediated, in which time and place the artist's performance is not specified (the songs are represented using information technologies); 2) direct (the songs are represented by a concert in or outside the room). Participants in song discourse are traditionally the performers of the song, its authors (this may be the same person), the listeners. All participants have status-role and age differences. As a rule, the performer, who is older than the listener has a higher social status in society. The main goals of the song discourse are to convey to the listener the main thoughts, intentions, ideas of the author of the song, to provide an emotional influence on the listener and to form his or her social position and value orientation. Values displayed in songs can be varied: peace, friendship, love, attention, kindness, beauty, freedom, dignity etc. Under the defining features of the song as a cultural phenomenon, the structural and formal simplicity that is achieved through various repetitions and new perspectives for the real life while maintaining the traditional range of problems in the field of society's attention are most often considered.

Key words: song discourse, functions of song discourse, levels of perception of the songs, English song.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. Пісенний дискурс – це своєрідна форма зберігання культурних знань, це відображення життя народу, зокрема його основних цінностей, етичних поглядів, соціальних уявлень, стереотипів, моделей поведінки, культурних норм, що передаються з покоління в покоління. **Актуальність** вивчення пісенної лірики пояснюється важливістю цього типу текстів для суспільства, необхідністю визначення граматичних особливостей, характерних для пісні, і оптимізацією спілкування в інших ситуаціях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як показав огляд наявних джерел, існує велика кількість робіт, присвячених теорії дискурсу. Однак досліджень з вивчення пісенного дискурсу як одного з різновидів дискурсу загалом – не так багато. Свій внесок у розгляд порушеної проблеми зробили Ю. Є. Плотницький, М. А. Бонфельд, А. А. Ігнат'єв, П. Кучукова, О. А. Мельникова, Г. В. Позднишева, Т. Н. Астафурова, О. В. Шевченко, Н. В. Козлова, Н. С. Найдонова, А. А. Мурадян та інші. Л. Г. Дунашева справедливо зазначає, що пісенний дискурс є найпотужнішим і найвпливовішим ресурсом виробництва та відтворення ключових культурних цінностей і концептів. Дослідження ж пісенного дискурсу сприяє глибокому розкриттю різних аспектів взаємодії мови і суспільства, а також основних механізмів конструювання ідентичності [4, 190–197]. Не дивно, що лінгвісти вивчають різні типи пісень. Значний інтерес до лірики сучасних пісень проявляється останніми десятиліттями.

Формулювання мети і завдань статті. Мета цієї статті – отримати статистичні дані аналізу 20 англійських пісень, що належать до незалежної сцени 1980-х рр. Поставлену мету конкретизовано в таких **завданнях**: встановити специфіку сприйняття пісенного тексту; з'ясувати семантику та частини-мовний статус найчастіше вживаних слів у текстах пісень незалежної сцени 1980-х рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. У пропонованій роботі пісенний дискурс розуміють як родове поняття щодо текстів англійських пісень з характерними специфічними мовними особливостями і відображенням «можливого світу» представників молодого покоління англійських країн [7, 120].

Оскільки об'єктом цього дослідження є тексти англійського пісенного дискурсу, що постають як елемент (або, висловлюючись мовою культурології, «артефакт») культури, важливо з'ясувати питання, як узгоджується існування текстів англійського пісенного дискурсу (далі – АПД) з розумінням феномену культури, вираженим представниками різних філософських і культурологічних шкіл.

У розумінні Л. Г. Дунашевої, пісенний дискурс – «це текст пісень сукупно з контекстом їх створення та інтерпретації» [3, 158]. Узагальнюючи визначення, доходимо висновку, що пісенний дискурс – це складна єдність музичного та мовного компонентів, у якому сукупність текстів характеризується специфічними тематичними, лексичними, граматичними, синтаксичними особливостями.

Е. А. Мензаїрова акцентує на подвійній природі пісенного дискурсу – можливості одночасного існу-

вання в усній і письмовій формі [6, 59]. Подібна подвійність пісенного дискурсу зумовлює необхідність його аналізу в межах лінгвосоціології, лінгвокультурології, лінгвостилістики, лінгвопрагматики і жанрознавства. О. В. Шевченко, Т. Н. Астафурова, досліджуючи англомовний пісенний дискурс, виявили ряд його лінгвокультурологічних особливостей, які, на наш погляд, притаманні будь-якому пісенному дискурсу – незалежно від національної належності:

- ідеологічність;
- суб'єктивність;
- креолізованість;
- авторитарність;
- дистанційованість;
- аксіологічність;
- інтертекстуальність;
- ритуальність;
- поліфункціональність [1, 98].

Дослідники виокремлюють низку екстралінгвістичних рис пісенного дискурсу, зокрема: хронотоп, учасники, цілі, цінності, функції. Пісенний дискурс реалізується у двох моделях хронотопу: 1) опосередкованій, у якій час і місце виступу виконавця не конкретизовані (пісні представлені за допомогою інформаційних технологій); 2) безпосередній (пісні представлені концертом в приміщенні або поза ним). Учасниками пісенного дискурсу традиційно є виконавець пісні, її автор (це може бути одна і та сама особа), слухач. Усі учасники мають статусно-рольові та вікові відмінності. Зазвичай виконавець, який старший за слухача, має більш високе соціальне становище в суспільстві. Основні цілі пісенного дискурсу – донести до слухача думки, наміри, ідеї автора пісні, вплинути емоційно на нього, сформувати його соціальну позицію і ціннісні орієнтації [2, 50]. Цінності, відображені в піснях, можуть бути найрізноманітнішими: мир, дружба, любов, увага, доброта, краса, свобода, гідність тощо.

Функції пісенного дискурсу докладно описала Л. Г. Дунашева. Виокремимо сім основних:

1. Емотивна функція (пісенний дискурс апелює до здатності співчувати або співпереживати); проявляється через авторську оцінку до теми повідомлення і до комунікативної ситуації.

2. Конативна функція (пісенний дискурс спонукає до дії); проявляється через вплив на адресата, залучення його уваги, спонукання до чого-небудь.

3. Референтна (інформативна) функція (пісенний дискурс передає зміст тієї чи іншої ситуації уявного або реального світу); полягає у передачі змістовно-фактуальної інформації.

4. Поетична функція (пісенний дискурс характеризується образністю і неповторністю); полягає у використанні в піснях зображально-виражальних засобів.

5. Фатична (контактостановлювальна) функція (пісенний дискурс спрямований на підтримку спілкування); полягає у використанні різних мовних засобів.

6. Етноконсолідаційна функція (пісенний дискурс об'єднує народ або етнос).

7. Самоідентифікаційна функція (пісенний дискурс сприяє позиціонуванню виконавця як члена певної групи).

Пісенний дискурс визначається такою категорією, як жанровий канон, що виражений в дотриманні сучасних пісенних текстів традиційної дво-частотної структури, яка, своєю чергою, істотно полегшує сприйняття тексту на слух. Однак водночас з'являється тенденція прагнення авторів сучасних композицій вийти за межі канону за рахунок ускладнення форми композицій і зближення текстів пісенного дискурсу з лірикою філософського характеру. Серед визначальних рис пісні як культурного феномену найчастіше розглядають структурну і формальну простоту, якої досягають різними повторами і новими поглядами на реалії життя при збереженні традиційного кола проблем, які привертають увагу суспільства.

Якщо подивитись на жанровий розподіл, можемо виокремити три з них, від яких походять сотні інших. Певний жанр матиме свою функцію. Як наприклад, якщо розглядати жанр поп-музики, можемо сказати, що головною функцією буде емотивна, що відображається в тематичній специфіці та вербалізації концептів емоційної групи, зокрема концепту кохання: *Love, is it real love? / It's like smiling when the firing squad's against you / And you just stay lined up / Love / I said real love, it's like feeling no fear / When you're standing in the face of danger / 'Cause you just want it so much / A touch / From your real love / It's like heaven taking the place of something evil* (Lana Del Rey – Cherry). Щодо функції пісень жанру рок-музики – апеляційна, яка фокусується на вербалізації концептів поведінкової групи, зокрема концепту нонконформізму: *Club queen on the downtown scene / Prowling around at night / You're not mean, you're just born to be seen / Born to be wild / A little party never hurt no one, that's why it's alright / You want in but you just can't win / So you hang in the lights / You're so Art Deco, out on the floor / Shining like gun metal, cold and unsure / Baby, you're so ghetto / You're looking to score / When they all say hello / You try to ignore them / Cause you want more (why?)* (Lana Del Rey – Art Deco). Основною функцією жанру хіп-хопу є експланаторна, що зорієнтована на розкриття соціальних концептів – таких, як расизм, девальвація цінностей культури конформістського суспільства, а саме статус в суспільстві, заможність, гроші: *Niggas better run for cover for real / Goin' bell how I feel, close the deal, pop a seal / Take the whip, two pills on the lips on the real / Truthfully between you and me I'm usually single / When it's hot outside this, I ride through any hood with the top out / Hop out // Hip-hop in the summer / Don't be a bummer, babe / Be my undercover lover, babe / High tops in the summer / Don't be a bummer, babe / Be my undercover lover, babe, mmm* (Lana del Rey feat Playboi Carti & A\$AP Rocky).

Ще однією особливістю пісенного дискурсу, яку виокремив Ю. Є. Плотницький, є рівень сприйняття пісенних текстів аудиторією:

1) перший рівень поширений в аудиторії, що не володіє мовою, якою виконуються пісні, тому мовний бар'єр стає перешкодою при сприйнятті композиції, яка, як наслідок, не створює належного ефекту;

2) другий рівень властивий середньостатистичному слухачеві, для якого пісенне мистецтво постає

як вид дозвільної діяльності; слухач фокусується на музичному компоненті пісні при мінімальній увазі до вербального компонента;

3) третій рівень маємо в аудиторії, яка володіє мовою, якою виконується пісня, і яка володіє знаннями в теорії музики (аудиторія характеризується усвідомленим ставленням до пісні як до виду сучасного мистецтва); слухач з однаковою увагою ставиться як до тексту композиції, так і до її мелодії.

Культуру, незважаючи на різницю в підходах та існування величезної кількості визначень цього поняття, все ж більшість дослідників сприймає як особливу сферу діяльності, що асоціюється з людиною і протиставлена природі. На думку одного з дослідників, її розуміють як «глобальну відмінність між штучним і природним в спільному житті і діяльності людей» [7, 26]. За такого бачення зміст культури формують такі різноманітні, але об'єднані внаслідок свого природного характеру явища, як, наприклад, міфологія, релігія, мова, музика і поезія (тут ми навмисно згадуємо лише деякі, найбільш важливі в контексті роботи).

Тексти АПД по суті є віршованими. Тому набуває важливості з'ясувати питання, якою мірою ці тексти мають деякі особливості, що вважаються характерними для поетичних текстів. При цьому слід врахувати той факт, що тексти АПД можна вважати текстами істинної поезії, тому фонетичні особливості їх, безсумнівно, будуть мати специфічний характер.

З огляду на це доцільним є висловити ряд принципів міркувань стосовно розгляду тих мовних явищ, які традиційно асоціюються з поняттям «мелодійність» вірша. Як справедливо зазначає Д. Ліч, «що саме має на увазі людина, кажучи, що певний віршований твір мелодійно, погано піддається аналізу. Але, швидше за все, важливу роль в цьому відіграють такі явища, як алітерація, асонанс і так далі» [5, 23]. Оскільки згадані явища пов'язані з «мелодизмом», або «музикальністю» вірша, цілком очевидно, що навіть за умови їх наявності в текстах АПД навряд чи цей факт є достатньо релевантним, адже йдеться про пісню, яка має мелодійний компонент, тобто якусь гармонію, мелодію або мотив тощо. Саме мелодійний компонент «відповідальний» за музичний, або мелодійний аспект.

Для аналізу було обрано 20 пісень з альбомів «Movement» (1981), «Power, Corruption & Lies» (1983), «Low-Life» (1985), «Brotherhood» (1986) та збірника синглів «Substance» (1987) британського гурту «New Order». Група була утворена з решти учасників «Joy Division» після того, як їхній лідер Іен Кертис покінчив життя самогубством 18 травня 1980 року. Нова назва гурту «New Order» (у перекладі – «новий порядок») викликала в пресі звинувачення у фашизмі, проте в учасників гурту жодного уявлення про політичну конотацію терміна не було.

Альбом «Movement» застав «New Order» в їх заключній «постдивізіонній» фазі: структура пісень, тексти, аранжування – все мало в собі ще впізнаваний дух музики попереднього вокаліста. Перемішані пісні в стилях рок та нова хвиля, «Power, Corruption & Lies» багато років вважався новаторським і впливовим альбомом у творчості групи. Від колишнього

постпанка в музиці «New Order» не залишилося і сліду. «Brotherhood» показав, що група продовжує вивчати їх поєднання пост-панка та електронних стилів, де перелік доріжок концептуально розділений на «танцювальну та рок-музику».

Для нашого дослідження обрано 20 текстів пісень різного формату задля того, щоб провести морфологічний кількісний аналіз лексем, ужитих в текстах. Мета даного дослідження – здійснити інвентаризацію лексико-граматичних класів (дієслів, іменників та прикметників) у текстах пісень жанру незалежної сцени гурту «New Order». На основі аналізу (див. Рис. 1) з'ясовано, що найбільшу кількість становлять дієслова (їх виявлено 712 одиниць). На другому місці – іменники (468 одиниць). Найменш використовуваними виявилися прикметники (142 одиниці). Частота вживання лексико-граматичних класів становить: 36 дієслів, 23 іменники та 7 прикметників. Найбільше дієслів містить пісня «True Faith» (72), а найменше – пісня «Senses» (9).

Наступним етапом дослідження було дослідити дієслова семантично. Дієслово виражає дію або процес. Питання про загальні і часткові класифікації дієслівних категорій за найрізноманітнішими ознаками (як змістовними, так і формальними) неодноразово порушували лінгвісти. Зокрема, на семантичному рівні воно виступає, по-перше, як і будь-яка частина мови, в ролі одиниці лексичної, концептуальної номінації, що називає якусь конкретну дію, якість конкретне явище дійсності. Це значення дієслова визначає його лексичне значення. По-друге, дієслово здатне передавати не тільки своє власне значення, а й репрезентувати значення всієї ситуації, описуваної його лексемою, а саме визначати набір учасників ситуації, їх ролі та їх ієрархію, тобто виступати в ролі предиката. Це значення дієслова розглядається як «лексико-граматичне» [9, 277]. Таким чином, дієслово може називати не тільки саму дію, але й всю ситуацію в цілому і передбачати всіх учасників цієї події, цієї ситуації.

На основі власних спостережень за семантикою дієслів з 20 аналізованих пісень вдалося виокремити 12 лексико-семантичних класів (див. Рис. 2):

Модальність. Модальні дієслова становлять окрему групу, адже вони виконують функцію, відмінну від інших категорій дієслів. Значення модальності виявлено в 10 піснях («Dreams never end», «Chosen time», «Doubts eve here», «Denial», «Age of consent», «Blue Monday», «True Faith», «Bizarre love triangle», «The perfect kiss») – 33 одиниці (*could, can* найчастіше), з них 11 вжито в пісні «Confusion».

Фізичне сприйняття. До дієслів фізичного сприйняття відносимо такі дієслова, як *to hear, to watch, to listen, to see, to feel, to taste* etc. 71 випадок вживання було знайдено в 17 піснях, за винятком «Chosen time», «Denial», «In a lonely place».

Емоційний стан. До дієслів емоційного стану уналежнюємо *to adore, to love, to hate, to detest, to like* etc. Лише в 7 піснях було знайдено 13 випадків вживання. Отже, можна зробити висновок, що здебільшого пісні не експлікують конотації кохання, відносин.

Буття. Цю групу формує дієслово *to be* (104 одиниці у всіх 20 піснях).

№	Пісня	К-ть дієслів	К-ть іменників	К-ть прикметників
1	Dreams never end	26	26	12
2	Truth	17	18	8
3	Senses	9	17	4
4	Chosen Times	29	10	2
5	ICB	25	18	8
6	The him	18	20	7
7	Doubts even here	51	39	12
8	Denial	29	22	4
9	Age of consent	45	16	2
10	Blue Monday	54	11	7
11	Ultraviolence	16	24	9
12	True Faith	72	54	18
13	Confusion	60	17	2
14	Temptation	41	26	8
15	Ceremony	35	20	5
16	In a lonely place	16	13	3
17	Bizarre love triangle	66	26	9
18	The perfect kiss	39	18	3
19	Leave me alone	23	32	10
20	Thieves like us	40	41	9
	Загалом:	712	468	142
	У середньому:	36	23	7

Рис. 1. Розподіл лексико-граматичних класів у піснях

№	Пісня	Модальність	Фізичне сприйняття	Емоційний стан	Буття	Розумова діяльність	Бажання	Відносини	Мовлення	Рух / пересування	Початок / завершення дії	Фізіологічний стан	Фізіологічна дія
1	Dreams never end	2	3	-	6	6	-	-	3	3	1	1	1
2	Truth	-	5	1	3	1	-	-	1	2	-	1	3
3	Senses	-	2	-	1	-	-	-	-	4	-	-	2
4	Chosen Times	1	-	-	2	8	-	1	3	-	-	6	7
5	ICB	-	1	-	5	-	-	-	1	7	2	6	3
6	The him	-	2	-	3	-	-	1	1	2	-	7	3
7	Doubts even here	2	5	1	8	2	1	2	3	9	1	13	4
8	Denial	1	-	2	10	4	-	1	-	5	-	2	4
9	Age of consent	1	2	4	6	5	4	4	7	1	-	8	3
10	Blue Monday	5	10	-	3	7	-	1	11	3	-	5	8
11	Ultraviolence	-	5	-	2	-	-	-	-	3	-	2	4
12	True Faith	1	6	-	13	7	-	8	2	10	-	12	15
13	Confusion	11	4	-	5	9	-	3	6	-	-	11	11
14	Temptation	-	4	-	3	4	-	8	1	3	-	7	10
15	Ceremony	-	5	3	3	3	-	1	2	5	1	5	3
16	In a lonely place	-	1	1	5	-	3	-	-	-	-	1	5
17	Bizarre ove triangle	8	9	-	10	4	-	-	11	6	-	13	5
18	The perfect kiss	1	2	-	2	15	-	4	3	6	-	5	1
19	Leave me alone	-	4	1	3	3	-	-	-	7	-	2	3
20	Thieves like us	-	1	-	9	1	-	6	-	-	-	17	8
	Загалом:	33	71	13	104	79	8	40	55	76	5	124	104

Рис. 2. Кількісне вживання дієслів у текстах пісень гурту «New Order»

Розумова діяльність. Дієслова цієї категорії вжито в 15 піснях, але кількісно ця група поступається групі дієслів буття – 79 разів. До цієї категорії належать *to believe, to know, to think* etc.

Бажання. Дієслова *to want, to wish* використано в 3 піснях лише 8 разів («Doubts even here», «Age of consent», «In a lonely place»), що дає підстави висновувати про їхню подібність щодо вживання з дієсловами емоційного стану.

Дієслова-відносини. Група дієслів-відносин налічує 40 випадків вживання у 13 піснях, до яких можна віднести дієслова *to get, to need, to depend, to have, to belong* etc.

Дієслова мовлення. Дієслова *to speak, to tell, to say* etc. подибуємо в 14 піснях, що сукупно становить 55 уживань.

Рух / пересування. У 16 піснях можна побачити дієслова, які вказують на рух, пересування, тобто *to go, to come, to leave, to dance, to move*. Сукупно 76 дієслів.

Початок / завершення дії. Лише 5 випадків вживання слів *to begin, to start*.

Фізіологічний стан. До цього класу віднесено дієслова, що позначають стан, зокрема *to wait, to despise, to regret, to treat* etc. Загалом 124 одиниці, що є свідченням найбільшої кількості використань.

Фізіологічна дія. Як і дієслова фізіологічного стану, вживаються 104 рази у всіх 20 піснях.

Цей клас формують дієслова *to make, to do, to kill, to break* etc.

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Пісня як важливий складник культури будь-якого етносу є істотним чинником глобальних процесів в їх культурному і лінгвістичному вимірі. Отже, найбільшу кількість слів становлять дієслова фізіологічного стану. На другому місці з однаковими показниками – дієслова буття та дієслова фізіологічної дії, яких виявлено по 104 одиниці. Найменшу кількість складають дієслова емоційного стану, бажання та початку / завершення дії. Можна зробити висновок, що пісні незалежної сцени цього жанру не чітко висвітлюють такі поняття, як «кохання», «відносини», «дружба». У ранніх альбомах переважають дієслова *to scream, to die, to leave, to complain, to wait, to fear, to frighten*, які радше вказують на депресивний настрій виконавця. З часом теми пісень змінились в більш нейтральний та позитивний бік, разом з ними і дієслова: *to play, to like, to belong, to believe, to know, to suggest, etc.* У подальших дослідженнях на предмет виявлення лексичних, морфологічних, стилістичних особливостей лексики буде проаналізовано також пісні інших десятиліть. Отже, пісня – це не тільки засіб розваги, а й інструмент просування певних ідей і способу життя, іншими словами, засіб культурної експансії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Астафурова Т. Н. Англоязычный песенный дискурс / Т. Н. Астафурова, О. В. Шевченко // Дискурс-Пи. – 2006. – № 2. – Т. 13. – С. 98–101.
2. Бахтин М. М. Проблема речевых жанров : [монография] / М. М. Бахтин. – М. : Академия, 1979. – 424 с.
3. Дуняшева Л. Г. Концепт «свобода» в афроамериканском песенном дискурсе / Л. Г. Дуняшева // Ученые записки Казанского университета. Сер. Гуманитарные науки. – Т. 153. – Кн. 6. – Казань, 2011. – С. 158–167.
4. Дуняшева Л. Г. Песенный дискурс как объект изучения лингвокультурологии / Л. Г. Дуняшева // Актуальные проблемы романских языков и современные методики их преподавания : [материалы Международной научно-практической конференции (22–23 октября 2015 года)]. – Казань, 2015. – С. 190–197.
5. Лич Д. Принципы прагматики : [учеб. пособие] / Джеффри Лич. – М. : МОРТГ-пресс, 1973. – 93 с.
6. Мензаирова Е. А. Актуализация концептов «любовь» и «женщина» в песенном дискурсе : дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / Екатерина Алексеевна Мензаирова. – Ижевск, 2010. – 309 с.
7. Орлова В. Г. Подходы к изучению дискурса / В. Г. Орлова // Институты Европейского союза : [учеб. пособие] / В. Г. Орлова, Д. Стрейм. – М., 1994. – Разд. 3. – С. 26.
8. Плотницкий Ю. Е. Лингвостилистические и лингвокультурные характеристики англоязычного песенного дискурса : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Юрий Евгеньевич Плотницкий. – Самара, 2005. – 183 с.
9. Смирницкий А. И. Морфология английского языка / А. И. Смирницкий / [под ред. В. В. Пассека]. – М. : ИЛ, 1959. – 306 с.